

2022 – DOSARELE PATRIMONIULUI (CVII):

regii noștri v-au dat dreptul la proprietate! - cine a fost arhitectul și antreprenorul Szalay? - nimeni să nu fie respectat ca cetățean ...!

2022

Jean Calvin

pe noi nu voți a ne lăsa să locuim printre voi?

Dosarele Patrimoniului (CVII)

Anul rugăciunii și sfinților isihăști

familia Szalay

pe noi ne socotiți mai neînsemnați și mai păcătoși?

o taxă de încetățenire în proporție cu averea lor ...

dreptul de a cumpăra case ... refugiați și haimanale?

Constitutiones et Statua Republicae Cibiniensis 1698

Nimeni să nu fie respectat ca cetățean **dacă nu este înmatriculat în registrul de plată a cetățenilor!**

Iosif II

„bunul împărat?”

Virtute et exemplo

În lucrarea „Reformele Iozefine în Transilvania și urmările lor în viața socială” (Sibiu, 2000), prof.univ.dr. Angelika Schaser prezintă și începutul lungului drum de edificare a modelului de conviețuire tolerantă și multiculturală din Transilvania, dar și disputele care s-au creat în jurul „Edictului de concivilitate”, unul din primele decrete emise de Iosif al II-lea (în 1781) - supranumit de români „Bunul Împărat”; prin decret, toți locuitorii urmau să beneficieze de „aceleași drepturi”, în condițiile în care sașii doreau să-și păstreze dreptul lor exclusiv asupra cetățeniei și proprietății, precum și toate privilegiile așa cum au fost ele stipulate în Diploma Andreană, din 1224. Drepturile sașilor fuseseră confirmate de regele Carol I Robert (în 1317), iar regele Matias I Corvin (Matei Corvin) a extins valabilitatea acestui drept asupra întregului teritoriu al Universității Săsești (la 1486). Încă din sec. XVII-lea, nobilii unguri reproșau sașilor în Dietă (1653): «**Regii noștri v-au dat dreptul la proprietate și pe noi nu voți a ne lăsa să locuim printre voi;** un german rătăcit din Japonia sau născut dincolo de mare, pe care nu l-ați văzut vreodată, pe acela nu pregețați să-l primiți alături de voi, iar **pe noi ne socotiți mai neînsemnați și mai păcătoși decât pe oricare dintre străini**». Argumentele sașilor - pentru apărarea privilegiilor obținute de secole - se bazau pe situația din orașul Cluj (Klausenburg - Kolozsvár), considerat oraș săsesc (prin fondare). Orașul a cunoscut o creștere a populației maghiare - începând cu sec. al XIV-lea -, aceștia preluând administrația orașului de la sași (în 1458), după lungi dispute. Reproducem un pasaj edificator: «Poziția sașilor în acest oraș a fost

diminuată în anul 1560 când Clujul a adoptat unitarismul, distanțându-se astfel și mai mult de celelalte orașe săsești care au îmbrățișat învățătura lui Luther. Ungurii și-au permis, în timpul domniei lui Ioan al II-lea Sigismund Zapolya, să-i numească pe sași drept „**refugiați și hai-manale**”, înainte ca ei să fi obținut alte drepturi fundamentale în orașul Cluj prin sentința de arbitraj din anul 1568. Prin trecerea orașului la religia unitariană, sașii, care trăiau aici, s-au desprins de credința luterană - „germană” și s-au asimilat într-atât încât, până la finele veacului al XVI-lea, „**numai după numele lor se putea recunoaște că părinții lor au fost de origine germană**”. Condițiile specifice din Transilvania cereau o suprapunere, o identificare a confesiunii cu naționalitatea».

Strategia sașilor privind privilegiile a cunoscut un succes - după „anexarea” provinciei la Imperiul Habsburgic - consemnat în „**Constitutiones et Statua Republicae Cibiniensis ab a(nn)o 1698**” – „Constituția și Statutul Republicii Cibiniene 1698”: «„**Nimeni să nu fie respectat ca cetățean** dacă nu este înmatriculat în registrul de plată a cetățenilor și dacă nu are dreptul de cetățenie și indigenatul, fără alte favoruri speciale din partea înalților, nobililor, milostivilor și înțelepților domni oficiali a respectabilului și înțeleptului Sfat și al preacinstitei comunități, și să nu fie considerat ca cetățean așezat în orașul Sibiu de nu va fi copil legitim rezultat din căsnicie legală, fie el de sex bărbătesc sau femeiesc. Cei veniți din orașe sau țări străine să solicite cuviincios *jus indigenatus*, iar germanii din orașele și scaunele săsești din Transilvania, de vor putea dovedi în mod cinstit originea lor germană, să plătească **o taxă de încetățenire în proporție cu averea lor**; în schimb, să nu se acorde drepturi cetățenești și indigenatul iobagilor chiar de vor fi sași și cu atât mai puțin altor națiuni ne-germane (cum ar fi sârbi, români, croați, cei veniți din Boemia, spanioli, francezi, italieni, poloni, unguri, moscoviți ș.a.); doar dacă întreaga națiune ar avea mare nevoie de cineva venit din țară străină sau de altă nație din pricina priceperii sale, cum ar fi bunăoară medicos, chirurgos, procuratores, ștafete sau alții asemănători; în aceste cazuri va sta în putința națiunii să hotărască dacă străinul va fi înmatriculat necondiționat sau în anumite condiții și limite, care însă niciodată să nu fie *sine gravi causa* și, de se va întâmpla astfel, să se facă numai *absque praejudicio* și *consequentia*. Și nimeni să nu se folosească în vreun fel de buna credință sau motive importante pentru a dobândi *jus indigenatus*. Iar privilegiul nostru de *unitas populi* stă în principal că vrerea poporului nostru săsesc este de a rămâne neamestecat cu națiuni străine, pe care o vom păstra și apăra cu strășnicie: *qui enim non utitur, abutitur. Salvo tamen honore Receptorum*”. Pentru prevenirea căsătoriilor mixte, locuitorii din Sibiu au fost amenințați „**cu pierderea definitivă a drepturilor cetățenești**” dacă se vor încheia asemenea căsătorii (...))».

Pentru exemplificare, prezentăm două situații: «Contelui **Janos Haller**, ai cărui strămoși au intrat prin căsătorie în rândul nobilimii ungare, i s-a interzis de către Magistratul orașului, în anul 1732, cumpărarea unei case situate în vecinătatea proprietății sale. Căci - se argumenta - în orașele săsești **dreptul de a cumpăra case revine numai germanilor**, pe când Haller trebuie considerat ungur. Magistratul orașului n-a îndrăznit, în schimb, să solicite cedarea casei Haller din Sibiu; un astfel de demers n-ar fi fost recomandabil în cazul unei personalități atât de influente. Față de cetățenii obișnuiți, conducerea orașului proceda cu mai multă rigurozitate.

Astfel, în anul 1751, o româncă a fost constrânsă să-și vândă casa după decesul soțului care fusese sas. Cu aceeași severitate s-a procedat cu sașii care și-au vândut sau zălogit casele către ne-germani fără știrea magistratului. Încercarea iezuiților de a dobândi bunuri imobiliare în Sibiu, (...), a constituit o problemă specială».

În timp, Sibiul și-a făurit propriul destin, sașii sibieni adoptând o serie de strategii de conservare a privilegiilor. Astăzi, comunitatea maghiară recunoaște o personalitate marcantă care ar trebui să fie înscrisă cu litere de aur în istoria orașului de pe Cibin, acesta activând în perioada în care Sibiul era în plină dezvoltare, datorată deschiderii orașului față de celelalte comunități etnice. Mormântul celei mai importante personalități maghiare din Sibiu l-am descoperit în secțiunea cultului reformat. Este un monument funerar remarcabil, care se impune a fi clasat pe lista monumentelor istorice, atât datorită structurii construcției din marmură neagră cât și datorită contribuției pe care a adus-o familia Szalay la dezvoltarea orașului. Pe arhitectul Francisc Szály l-am descoperit prima dată în istoricul Catedralei Mitropolitane din Sibiu. În 1899, Consistoriul arhidiecezan din Sibiu făcea un apel la „Reuniunea regnicolară a arhitecților și inginerilor din Budapesta”, precizând condițiile concursului pentru proiectul construcției catedralei (pentru cca. 1800 persoane), în stil bizantin (cu două turnuri frumoase!).

La 28 martie 1901, a fost ales planul întocmit de arhitecții **Joseph Kammer** și **Virgil Nagy**, profesori la Politehnica din Budapesta, plan inspirat de Catedrala Sf. Sofia din Constantinopol. Începând cu anul 1902, lucrările de demolare a imobilelor existente (5 loturi pe str. Măcelarilor - azi, Mitropoliei și 3 pe str. Brukenthal - azi, Xenopol) și construcția au fost coordonate de arhitectul Francisc Szály, în colaborare cu inginerul orașului, Joseph Schussnig. Din istoricul catedralei, aflăm că antreprenorul Francisc Szály a fost plătit cu 461.650 coroane, arhitectul-controlor I. Schussnig a primit 8000 de coroane, iar pictorul Octavian Smigelschi a primit: 16.000 coroane pentru icoanele de pe iconostas, 16.000 coroane pentru cupolă și 4000 coroane pentru cei 4 evangheliști. Cine a fost arhitectul și antreprenorul Szalay?

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2022-dosarele-patrimoniului-cvii-regii-nostri-v-au-dat-dreptul-la-proprietate-cine-a-fost-arhitectul-si-antreprenorul-szalay-nimeni-sa-nu-fie-respectat-ca-cetatean-164725.html>

The screenshot shows a web browser window displaying a news article on the Tribuna.ro website. The article title is "2022 Dosarele patrimoniului (CVII): regii noștri v-au dat dreptul la proprietate! - cine a fost arhitectul și antreprenorul Szalay? - nimeni să nu fie respectat ca cetățean ...!". The author is identified as Marius HALMAGHI, and the article was published on 03.06.2022 at 11:47. It has 366 views and 0 comments. The article is accompanied by two small images of women in swimwear. The Tribuna.ro logo and navigation menu are visible at the top of the page.

În: Tribuna, 03 iunie 2022